

Faldborg kirke

(Oplysninger samlet af pensioneret lærer Vagn N. Nielsen)

Ved den gamle amtsvej mellem Århus og Viborg, lige vest for Rødkærsbro, er der i sydsiden af vejen et mindesmærke bestående af en korbue i granit med inskriptionen "Herrens ord bliver evindelige", et stenalter, samt granitfoden til en døbefond. Selve døbefonden blev af Evald Tang Kristensen ført med til Vejle. Dette er mindesmærket over den nedlagte Faldborg kirke, sat af menighedsrådet i Vindum Brandstrup sogn i 1934. Først efter anlæggelsen af jernbanen i 1863 opstod byen Rødkærsbro, så Faldborg kirke har ingen forbindelse til byen. Man er af den opfattelse, at der meget tidligere har været en bebyggelse i nærheden af kirken ved navn Faldborg. I en beretning fra 1651 fremgår det, at der i Vindum foruden Vindum Overgård var 12 gårde, i Fårup 5, i Brandstrup 4 og i Skaun kun 1. Faldborg er slet ikke nævnt. Den må være ældre. Hvad er der sket med byen Faldborg (eller Faldbjerg). Man ved, at kirken blev nedrevet i 1655, men hvad er der sket med byen Faldborg? En teori går ud på, at byen Faldborg er nedbrændt og at befolkningen er flyttet længere nordpå, nemlig til det nuværende Brandstrup (måske deraf navnet). En anden teori går ud på, at befolkningstallet er dalet voldsomt mellem år 1350 og 1400, hvor der var 3 store pestepidemier. Den første blev kaldt "Den sorte Død". Andre steder i landet er der optegnelser fra disse år, der fortæller om en nedgang i befolkningstallet på lidt over 30 % med det resultat, at mange egne blev næsten affolket og mange kirker blev derfor nedlagt. Fra 1347-1352 døde 30 % af Europas befolkning. Til sammenligning varede 2. verdenskrig ca. ligeså lang tid, og her døde 5 % af befolkningen af krig og massedrab. Indtil år 1500 var der flere udbrud af pest, men der var færre og færre, der døde af sygdommen.

"Den sorte Død" satte sig spor inden for alle kunstarter. I Marienkirche i Lübeck, Tysklands 3. største kirke, malede man i 1463 en 30 m lang frise "Dødedansen". Under et luftangreb i 1942 blev kirken bombet, hvorved frisen blev ødelagt og kirkeklokken faldt ned. I stedet for den ødelagte frise, lavede man i 1956 glasmosaik i de to vinduer i Dødedanskapellet, hvor også den nedstyrtede klokke ligger.

"Den sorte Død" satte sig spor inden for alle kunstarter. I Marienkirche i Lübeck, Tysklands 3. største kirke, malede man i 1463 en 30 m lang frise "Dødedansen". Under et luftangreb i 1942 blev kirken bombet, hvorved frisen blev ødelagt og kirkeklokken faldt ned. I stedet for den ødelagte frise, lavede man i 1956 glasmosaik i de to vinduer i Dødedanskapellet, hvor også den nedstyrtede klokke ligger.

Marienkirchen

Den nedstyrtede kirkeklokke

Døden fra Lübeck.

(Døden fra Lübeck er inspireret af "Den sorte død". Sygdommen ramte både ung og gammel, syge og raske og rige og fattige. På billedet opfordrer døden en domherre, en adelsmand og en læge til dans. Under billederne, hvor personerne var i naturlig størrelse, var der tekst omhandlende samtale mellem døden og de enkelte personer. Derfor betragtedes den 30 m lange billedserie som verdens første tegneserie.)

Faldborg kirke er første gang nævnt i et historisk dokument af Kristian den Tredje, det såkaldte "klemmebrev" dateret 9. maj 1555. Heri tildes bispetiende til præsteembedet i Brandstrup. I det samme dokument betegnes kirken "som en noget øde kirke". 21. november 1649 blev kaldsretten til præsteembedet og al kirkelig indkomst overdraget til rigsmarsken Anders Bille, den nye ejer af Vindum Overgård. Hermed fulgte en forpligtelse til at vedligeholde kirken. Denne forpligtelse havde Anders Bille gerne været foruden, derfor blev der indkaldt til kirkesyn den 25. august 1653. Af synsrapporten fremgår det, at der hverken fandtes prædikestol eller altertavle, messeklæder eller lysestager. Taget var råddent og tårnet faldefærdigt. På grund af kirkens jammerlige tilstand fik Anders Bille tilladelse til at nedrive kirken, hvilket skete i 1655.

Anders Bille rigsmarsk (rigets øverste hærfører og en af landets 4 øverste mænd.) Anders Bille ejede Vindum Overgaard fra 1648 og til sin død i 1657. Han blev dødeligt såret, da svenskerne stormede Frederiksodde (senere Fredericia). Han ville flygte til Fyn med nogle af sine folk, men vind og strøm førte skibene tilbage til Jyllands kyst, hvor svenskerne fangede de flygtende. Han døde få dage efter i fængslet. Hans legeme blev under en stor højtidelighed udleveret til hans kone, Sofie Jacobsdatter (Rosenkrantz). Folketroen så i hans ulykkelige død retfærdig straf for den helligrøde det var, at nedbryde Faldborg kirke. Man lod ham ydermere hver nat "fare i sin sexspændte Karosse mellem Vindum Overgaard og den afbrudte Kirke".

Anders Bille -
 til Damsbo og Løgismose
 Rigsmarsk 1642-57
 Ansvarlig under svenskekrigen
 Lensmand Ruggård
 * 1599 † Frederiksodde 1657

Enken Sofie Jacobsdatter (Rosenkrantz) døde i 1667.

Sophie Jacobsdatter
 Rosenkrantz
 til Arreskov

Datteren Lisbeth Andersdatter (Bille) og svigersønnen Jørgen Skeel overtager godset i 1657.

Jørgen Skeel -
 til Broholm, Arreskov og Vindumovergård
 Etats- og Kancelliråd
 * Katholm 4/4 1634 † Birkelse 24/12 1696
 Begravet Gudme Kirke

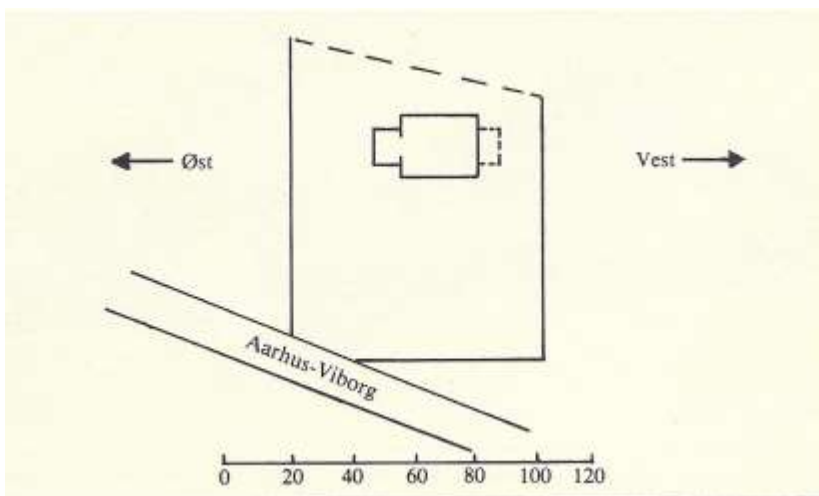
Anders Skeel -
 til Birkelse, Mullerup & Vindumovergård
 Kaptajn ved Gården
 Skød sig selv med vådeskud
 * Mullerup 22/2 1685 † Mullerup 25/4 1702
 Begravet Gudbjerg Kirke

Sophie Amalie Vind
 - Vor Frue Kirke, København, 27/5 1695

Deres søn, Anders Skeel, gift med Sophie Amalie Vind, er de sidste ejere af Vindum Overgaard af slægten Skeel. Godset afhændes i år 1700.

Arkæologiske undersøgelser. 1885. Først på året 1885 blev kirketomten undersøgt af Evald Tang Kristensens stedfar, Hans Peter Hansen Schuster, der var degn i Brandstrup. Han opmålte kirkens længde (kor, skib og tårn) til at være 26,5 m lang. Korets bredde 7,21 m. Skibets bredde 9,5 m og tårnets bredde 4,4 m. Ydermurene var opført med granitkvadre i romansk stil. Tårnet, der var af senere dato, var bygget af munkesten. Af den ældste bygning fandtes kun grundstenene fra skib og kor. Af tårnet var kun en fordybning i terrænet tilbage. Han fandt mange grave under kirkegulvet, i koret alene 7, samt rester af farvet glas fra vinduerne. Det var ikke almindeligt på den tid. Den har sandsynligvis været prægtig udstyret. Der fortælles om en af byens mænd, som døde 1770, 88 år gammel, at han havde 7 mostre, som var begravet på Faldborg kirkegård, der altså har været brugt mange år efter kirkens nedbrydelse. Senere samme år undersøgte nationalmuseet stedet, men fandt ikke anledning til at frede arealet.

1991 Forundersøgelse i forbindelse med etablering af omfartsvej til Kjellerup. Søgegrøfter udlagt hen over stedet for Faldborg kirke og kirkegård. Kirken fremstod totalt nedbrudt, Kun svage spor af korets fundamentsgrøft kunne anes. Kirkegården viste mange velbevarede grave, trods rygter om massiv skeletgravning gennem generationer.

1994

Den østlige del af kirkegården til den i 1655 nedlagte Faldborg Kirke og et område øst herfra er udgravet. Kirkegården blev sandsynligvis brugt til begravelser også efter kirkens nedlæggelse, men det er uvist hvor længe. Kirkegården har ikke været intensivt benyttet, men hele området har dog været udnyttet, og intensiteten øgedes jo tættere man kom kirken. Der undersøgte 308 grave, hvoraf der var skeletrester i 203. Et godt 1 m bredt fundtomt bælte synes at markere kirkegårdens afgrænsning. Der blev desuden fundet anlægsspor fra neolitikum (overpløjet høj?), bebyggelsesspor fra middelalder og en vej langs kirkegårdens østside. Vejen, som fortsatte ud i engen mod syd, er formodentlig delvis samtidig med kirkegården.

Der undersøgtes et 6.000 kvm stort areal beliggende nord for den nedlagte Faldborg Kirke og nord for den gamle amtsvej. På den sydvendte skråning fandtes to øst-vest orienterede hustomter fra middelalder. Husene, der havde vægstolper sat i rette vægforløb, målte 14,5 x 6 m og 11 x 4,75 m. Centralt i det længste hus fandtes et stenindrammet ildsted delvist opløjet i mulden. Heri lå få, små jerngenstande og skår fra 11-1200-tallet. Desuden blev der påtruffet 2-3 mulige middelalderlige hustomter, en stolpeomsat stenlægning, gruber og hegn. På toppen af bakken lå et 20 m langt, 6 m

bredt øst-vest orienteret hus med bevaret ildgrube i vest. Huset havde afrundede hjørner og dateres ud fra konstruktion og skår til sen ældre bronzealder. Fire store gruber med yngre bronzealderkeramik lå i og omkring huset.

Levn fra Faldborg kirke.

Tympanon

I våbenhusets højre side i Brandstrup kirke er indmuret et brudstykke af et dørfelt fra Faldborg Kirke. En såkaldt "Tympanon". Den er romansk og forestiller 2 løver der tilbeder korset. (livstræet).

Ny lade ved Vindum Overgaard.

Efter nedrivningen af Faldborg kirke, brugte Anders Bille en stor del af stenene til at bygge en lade og det menes også, at han opførte våbenhuset ved Vindum kirke. Noget af materialet blev brugt på Palstrup. Da Anders Bille og andre stormænd i omegnen havde taget, hvad de kunne bruge, blev det de almindelige bønders tur til at forsyne sig. På et senere tidspunkt fik et par bønder ejerfornemmelse over tomten og kom op at skændes om rettighederne over de sidste sten. Så trådte den daværende ejer af Vindum Overgaard til og dokumenterede sit ejerskab over arealet.

Døbefonten

Granitfoden til døbefonten står ved mindesmærket. Den er fundet ved kirtegården i Højbjerg. Selve døbefonten skal efter sigende være ført til Mølholm ved Vejle af Evald Tang Kristensen. Han levede en del af sin barndom i Brandstrup. Han bliver uddannet som lærer og flytter i 1876 til Fårup (Vindum – Brandstrup sogn). I 1884 ansættes han som lærer i barndomsbyen Brandstrup. Han flytter til Hadsten i 1888 og skriver her sine store værker. I 1897 flytter han til Mølholm ved Vejle, hvor han bor til sin død i 1929.

Kirkeklokken.

Faldborg kirkes klokke blev ført til Vindum og ophængt i eller ved kirken. En senere ejer af Vindum Overgaard, oberst Schuskar dt, bad om lov til at nedtage klokken, med den begrundelse, at den var for tung. Den vejede 352 pund og blev solgt den 9. januar 1821 for 117 rigsdaler og 2 marksedler. Hvad der senere er blevet af klokken vides ikke. Det indkomne beløb blev tildelt sognets skolevæsen, og indtil engang i trediveerne fik kommunen hvert år renter af beløbet.

Dette er mindesmærket over den nedlagte Faldborg kirke, sat af menighedsrådet i Vindum Brandstrup sogn i 1934.

Kilder

Kilder til "Faldborg kirke":

- 1) Fra Bjerringbro Kommune: Meddelelser fra Lokalhistorisk Arkiv 1980. ("Faldborg kirke" af Bent Kornbek)
- 2) Optegnelser af lærer Schuster i Brandstrup.
- 3) "Kirkelevninger i Midtjylland" af C. A. Thyregod, lærer i Ans.
- 4) Fra Viborg Amt 1936: "Faldborg Kirke" af P. N. Hedeland.
- 5) Nationalmuseet, Danske afd., Danmarks Oldtid, Journalnr. 130715-221 og 130715-5 6) Danske adelsslægter